

Algab nurmkana aasta

Põldpüü või nurmkana? Heal lapsel peabki mitu nime olema. Olgu ta siis lihtsalt püü, oraspill, kaerapüü, tudukana, kägapüü, karapatka või koguni adrikas, tegemist on ikkagi meile tuttava nurmkana, kelle Eesti Ornitoloogiaühing valis 2013. a linnuks.

Nurmkana on väike kultuurmaastiku kanaline, kelle tiibade siruulatus on alla poole meetri ja kaal enamasti kaugelt alla poole kilo. Seega pigem tuvi kui kodukana mõõtu. Nurmkana tüüpiliseks elupaigaks on põllud ja niidud, kus ta eelistab põõsastike ja metsaser-vade lähedust. Ta võib aga elada ka jõe-äärsetes võsastikes, luhtadel, metsasih-tidel ja -lagendikel, harvem aedades ja parkides. Paksu lumikatte korral tuleb ta inimasulate ja teede lähedusse ning laseb ennast üsna rahulikult vaadelda.

Nurmkana on üle kogu Eesti levinud väikesearvuline haudelind. Teda ei ole siiski leitud nt Vormsi saarelt ja ka Hiiumaalt on tulnud vaid üksikuid kohtamisteateid. Nurmkana on levinud Euroopast Aasiani ja sisseviidud liigina kohanenud hästi ka Põhja-Ameerikas. Ajalooliselt on nurmkana stepi- ja met-sastepi asukas, inimkaasleja ning talu-maastiku lind, kelle levila on laienenud koos inimese ja põlluharimise levimi-sega. Eks ka kiskjaid ja pesaröövleid lii-gub inimasustuse läheduses vähem kui mujal. Nurmkana loodus-

Nurmkana ruttavad tuisus. Ees on kontrastsema peamustriga isaslind, taga emaslind.

FOTO: ARNE AIDER

likeks vaenlasteks on röövlinnud (ees-kätt raud- ja kanakull), varesed, hara-kad, rebased ja tuhkruud.

Karmid talved, vähene või olematu lisatoitmine, pisikiskjate ja sulisröövlite arvukuse suurenemine ning muutused meie põllumajanduses on paraku tin-ginud piirkonniti selle linnu arvukuse suisa drastilise vähenemise. Võrreldes möödunud sajandi keskpaigaga on nurmkana arvukus Eestis ja ka mujal Euroopas kahanenud üle viie korra. Praegu elab neid linde meie põldudel ja heinamaadel vaid 4000–8000 paari.

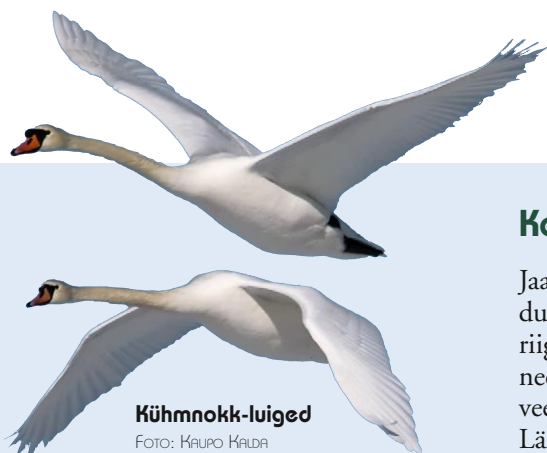
Aasta linnu auväärne tiitel võimal-dab nurmkana käekäigule rohkem tähelepanu pöörata ja teda ini-mestele tuttavamaks teha. Kohe

järgmise aasta algusest võib igaüks nurmkanasid otsida ja neist meile tea-da anda. Nutitelefoniga saab seda teha ka otse vaatluskohalt! Nurmkana küsit-lusleht aitab meil nende lindude kohta aga rohkem teada saada. Jaanuaris al-gab aasta linnu kodulehel viktoriin ning veebikaamerate vahendusel on võimalik talvel kaasa elada nurmkana toimetamistele toitmiskohas.

Nurmkana, 2013. a sündmustest ja osalusvõimalustest saab lugeda aasta linnu kodulehelt www.eoy.ee/nurmkana, mis avatakse 1. jaanuaril.

Ilusat nurmkana aastat!

Jaanus Aua
nurmkana aasta koordinaator

Kühmnokk-luiged

FOTO: KAIUPO KALDA

Kesktalvine veelinnuloendus

Jaanuari teisel nädalavahetusel toimub kesktalvine veelinnuloendus. See on veelin-dude käekäigu jälgimiseks loodud rahvusvaheline ettevõtmine, millel osaleb üle saja riigi. Eestis on talvine veelinnuloendus toimunud juba üle 50 aasta ja siin koordi-neerib seda Eesti Ornitoloogiaühing. Osalemiseks tuleb valida endale sobiv vaba veega rannikulõik või siseveekogu ning seal kokku lugeda kõik kohatud linnud. Lähem teave: www.eoy.ee > Osale ja leho.luigujoe@gmail.com, tel 507 9713.

Kuidas linnud endale nime said

Umbes sada aastat tagasi nimetati linde Eestis veel enamasti rahvapäraste nimetustega. See tekitas omajagu segadust, sest igas piirkonnas oli tuntud ise nimi ja eri liikidel võis olla ka sama nimi. Seetõttu hakkas eelmise sajandi 20. aastail linnunimetuste ühtlustamisega tegelema Tartu ülikooli juurde loodud eestikeelsete zooloogiaoskussõnade komisjon. Suur osa sel ajal pandud linnunimedest on kasutusel tänini, kuid mõeldi välja ka selliseid nimesid nagu valgetäpp-sinirind-lepalind. Mitu liiki sai endale hellitava nime, nagu lehelinnukesed või värbkakuke. Praeguseks on see alles ainult pääsukestel ja lõokestel. Alates 1972. aastast tegutses TÜ zooloogia ja botaanika instituudis juba spetsiaalne Eesti linnunimetuste komisjon, mis praegu jätkab tööd Eesti Ornitoloogiaühingu juures.

Selle vabatahtlikult tegutseva komisjoni eesmärk on anda eestikeelne nimi kõigile maailma linnuliikidele. Komisjoni kuulub viis liiget, kes käivad koos umbes kaheksa korda aastas. Kuna töö on keeruline ja vajab põhjaliku kaalumist, suudetakse aasta jooksul nimi anda mõnesajale liigile. Maailmas on umbes 10 000 linnuliiki, eestikeelse nime on neist praeguseks saanud umbes 55%. Kui see töö tehtud saab, ei lõpe siiski komisjoni tegevus. Kirjeldatakse ju uusi liike ja alamliike, muutub taksonoomia ja terminoloogia jms.

Komisjoni töö põhimõtted ei ole ajaga kuigi palju muutunud. Liigi „perekonnanime“ ehk põhinimetuse aluseks on lindude süstemaatika. Paljudel juhtudel ei näita „perekonnanimi“ siiski linna taksonoomilist perekonda, vaid

FOTO: AINNA LUUGAP

Euroopa väikseim öökull sai eelmise sajandi algul endale sobiva nime värbkakuke.

sugukonda või seltsi. Nii on kõigi pingviinide põhinimetuseks *pingviin* ja lõokestel *lõoke* sõltumata perekondlikust kuuluvusest. On oluline, et nimi annaks linna kuuluvuse kohta õiget teavet (nt kõik lehelinnud on ikka „lehelinnud“). Seetõttu on näiteks endine „tiigikana“ muudetud „taidaks“. Samas püütakse siiski võimalikult palju säilitada juurdunud nimesid, isegi kui need on kunagi linnule pandud eksituse tõttu, nagu juhtus toonekurega, kel pole midagi ühist sookure ega teiste päris kurgedega.

Keerulisem ülesanne on lindude „eesnimede“ ehk epiteetide väljamõtlemine. See nimetus peab olema võimalikult täpne ja informatiivne ning viitama liigile iseloomulikule välistunnusele, elupaigale vm, mille järgi teda saaks teistest sama liigirühma esindajatest eristada (nt rohe-, väike-, soo-). See töö võtabki komisjonil kõige rohkem aega. Selleks kasutatakse põhjalikke lindude

käsiraamatuid ja vahel küsitakse abi ka keeleteadlastelt. Peale uute nimede panemise püütakse ka siin siluda varem pandud eksitavaid nimesid. Suuremat kära põhjustas näiteks kümme aastat tagasi senisele „sootihasele“ „salutihase“ eelistamine. Samas on seni veel alles näiteks „soo-roolind“, keda ei leia ei soost ega roost. Selliseid segadusi aitavad mitme liigi puhul siluda ametlikud sünonüümid (nt soo-roolinnul „putke-roolind“). Sünonüümid on mõeldud ka murdesõnade ja muude juurdunud nimetuste säilitamiseks (nt ronk ehk kaaren).

Eestikeelsed liiginimetused on abiks eeskätt tõlkijatele, meediatöötajatele jt, kes oma töös puutuvad kokku võõrkeelsete linnunimedega, aga ka näiteks loomaaedadele ja -poodidele. Uus suur sihtrühm on ka turistid ja seiklejad, kes välismaal nähtud lindudele eestikeelseid nimesid otsivad. Just nemad kiruvad sageli komisjoni töös paratamatut põhimõtet panna nimesid süstemaatilises järjekorras, mitte esmalt kõige tavalisemate liikidele.

Kui linnul kodumaine nimi puudub, kiputakse seda ise välja mõtlema, kasutades enamasti otsetõlget inglise või mõnest muust keelest. Nii on juba legendiks saanud näide tõmmuvaerast (ingl *Velvet Scoter*), kes moondus „sametvareseks“. Viimase aja huvitavaim leid on aga ühes loodusraamatus mainitud aiaüdi. Mis lindu selle all mõeldud on, jääbki saladuseks.

Maailma lindude olemasolevad eestikeelsed nimetused leiab igaüks hõlpsalt Eesti Ornitoloogiaühingu kodulehel olevast andmebaasist, mida pidevalt uuendatakse.

Riho Kinks

Kureliste hulka kuuluvad Eestis näiteks sookurg, rukkirääk, rooruik, huigud jt, toonekure sugulasteks on aga hoopis haigrud ja hüüp.

FOTO: TOOMAS KALDA

Nurmkana või põldpüü?

Nurmkana sai ametliku eestikeelse nimetuse 1981. aastal Eerik Kumari juhitud Eesti linnunimetuste komisjoni otsusega. Tol ajal eristati lindude taksonoomias sugukondi metsislased ehk püülased (*Tetraonidae*) ja faasanlased ehk kanalased (*Phasianidae*). Seetõttu taheti kõik „püü“-liiginimed jätta üksnes metsislastele ja „kana“-nimed faasanlastele. Peale põldpüü nime kaotamise tõi see kaasa ka rabakana nimetuse muutmise „rabapüüks“.

„Püü“ on vähemalt kümme tuhat aastat vana uurali sõnatüvi, mille tähenduseks on laanepüü. Hiljem meile levinud nurmkana hakati elupaigale viidates kutsuma põlise liigi järgi põldpüüks (analoogiliselt: kurg ja toonekurg). „Kana“ peetakse aga väga ammuks (umbes 2000–3000 aasta taguseks) germaani laenuks, mille tähendusvälja jäävad nii kodukanad kui ka looduslikud kanalised.

Nurmkana tunti Eestis kolme põhilise nimekuju järgi: Põhja-Eestis põldpüü, Lõuna-Eestis põldpüvi ja nurmkana ning Lääne-Eestis põldkana. „Nurm-“ ja „põldkana“ tähendus on tegelikult identne, sest Lõuna-Eesti

Nurmkana kevadises päikeses. FOTO: SILVER GUTMANN

„nurm“ tähendab põldu või haritavat maad (mitte niitu ega rohumaad, milleks see kohati on moondunud Põhja-Eestis). Ametlikes nimestikes kasutati kogu 20. sajandi jooksul valdavalt põldpüü nimetust, ehkki kirjanduses kohtab samavõrra ka „nurmkana“. Näiteks Tartu külje alt pärit Juhan Sütiste kõneleb ühes oma luuletuses just „nurmkana väledatest keradest“.

Seega oluks põhimõtteliselt ükskõik, millist neist kolmest põhinimest

esikohale seada (a la „ronk“, „kaaren“ ja „korp“, kus sõelale jäi mandri lääneosale omane „ronk“). Et „püü“ viitab siiski otseselt laanepüüle, „kanal“ on aga üldisem tähendus, soostusime 1990. aastail nimekomisjonis üsna üksmeelselt varem tehtud muudatusega ega hakanud põhinimetust segaduste vältimiseks enam ümber pöörama.

Eerik Leibak

Eesti linnunimetuste komisjoni sekretär

Siisike on Eestis tavaline pesitseja, kuid pesitsusajal on teda raske märgata, sest ta tegutseb peamiselt metsas ja kõrgemal puuvõrades. Talveajal võib meil siisikesi mõnel aastal isegi rohkem olla kui suvel. Nimelt liiguvad nad palju ringi ja vahel toimub ka massiline ränne, kui võib näha mitmesaja- või isegi -tuhandepealisi siisikeseparvesid. Kust nad tulevad ja kuhu lähevad, see ei olegi päris selge. Sageli on nad koos urvalindudega ja valjult sädistav parv on kaugele kuulda. Enamasti on nad siis leppade või kaske otsas urbadest seemneid söömas.

Talvel võib siisikesi kohata ka kodu- aias ja toidumajas, kuid seda lindu väga hästi ilmselt ei tunta. Isaslinnu tunneb ära ilusa kollase pea ja rinnaesise järgi, mis muutub eriti erksaks kevadel. Peas on isaslinnul must „müts“. Emaslinnud on pisut kahvatumad ja noored päris hallikat karva, kuid neilgi on vähemalt tiibadel ja sabal kollast värvi. Nii emas- kui isaslinnul on kõhupoolel näha triibutust. Siisike on toidumajas üks väiksemaid külalisi. Mõnel pool peetakse teda ka puurilinnuna tema ilusa välimuse ja laulu pärast, mis meenutab kanaarilindu.

Riho Kinks

Siisike

Isaslinnu tunnuseks on must pealagi ja kurgualune ning kollane värvus.

FOTO: TONIS NURK

Hallikal emaslinnul on näha liigile iseloomulik must-kollane tiivamuster ning alapoolle triibutus.

Siisikesega pisut sarnane linnuliik on rohevint.

Ta on siiski umbes kaks korda suurem ja tugeva nokaga. Isaslind on kaunis kollakasroeline, eriti kevadel. Seetõttu peetakse teda mõnikord isegi papagoiks. Nii emas- kui isaslinnu kindel tunnus on sidrunkollane tiivaserv ja nende sulestikust leiab vähe musta värvi.

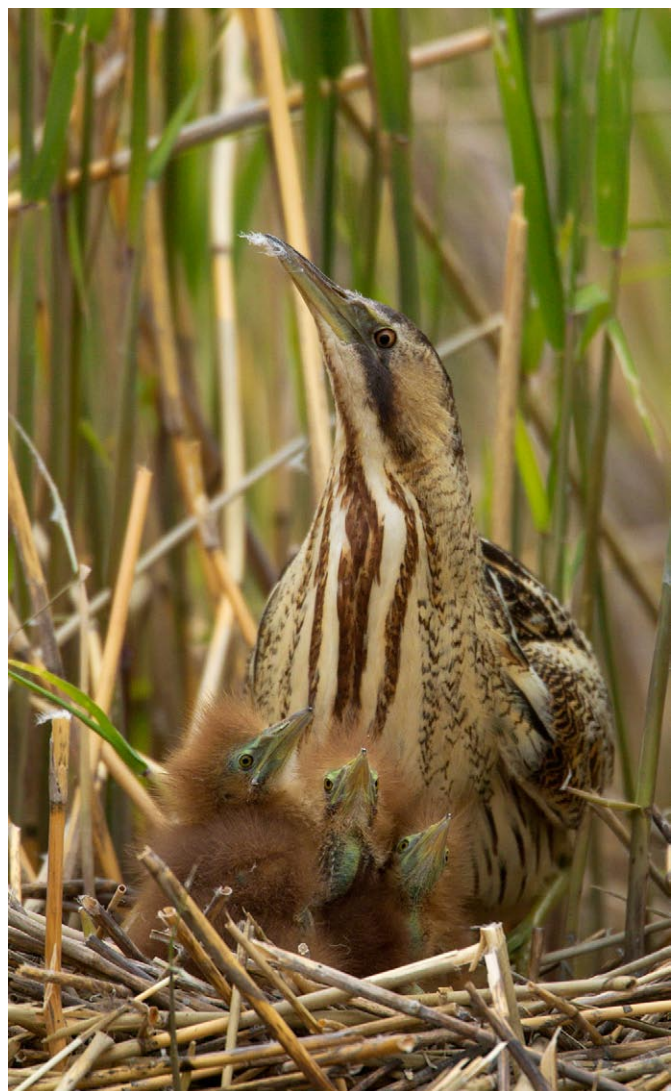
Rohevindi isas- ja emaslind. JOONISTUSED: MIIE LANGMAN/RSPB-IMAGES.COM

Eesti Looduse fotovõistlus 2012

Eesti Looduse 13. fotovõistlusele saadeti 1070 pilti 172 autorilt. Pilte hindasid Eesti Looduse peatoimetaja Toomas Kukk, fotograaf ja bioloog Ott Luuk, MTÜ Loodusajakiri vastutav väljaandja Indrek Rohtmets, loodusfotograaf Urmas Tartes ning kirjastaja Peeter Veromann. Võitjad kuulutati välja 7. detsembril Tartus. Üldarvestuses pälvis loomafotode peaauhinna Eesti Ornitoloogiaühingu liige Mati Kose. Siin on valik auhinnatud linnufotodest.

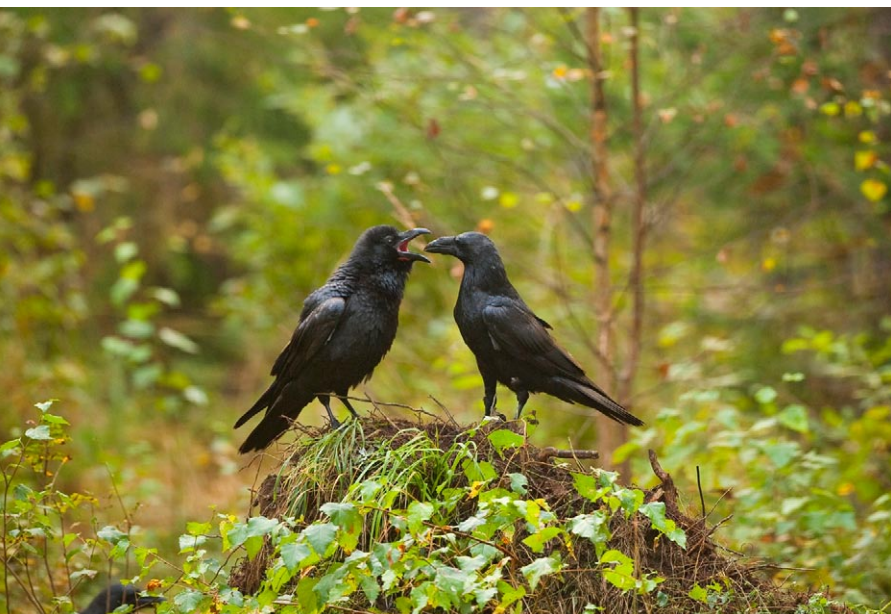
Parim foto kategoorias „Aasta lind”. Fotol on väiketüll.

FOTO: ROGER ERIKSON

**Loomafotode peapreemia.
Fotol on hüüp.**

FOTO: MATI KOSE

**Parim foto kategoorias „Käituv loom”.
Fotol on rongad.**

FOTO: INDREK ILOMETS

**Loomafotode peaauhind noorte kategoorias.
Fotol on valge-toonekured.**

FOTO: GETU HANNI

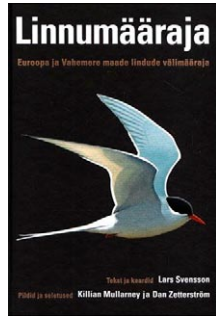

Parim foto kategoorias „Elurikkus”. Fotol on hallvaresed ja merikotkad. FOTO: VIVIAN RINSALU

Vigu linnumääraja eestikeelses väljaandes

Sel aastal kirjastuse Varrak väljaantud „Euroopa ja Vahemere maade lindude välimäärakas“ on tõlkija süül üksjagu tõlkevigu, ebatäpsusi jm. Tänu Margus Otsa, Madis Karu, Mihkel Jürgensi, Uku Paali ja teiste linnuvaatlejate tähelepanelikkusele on vähemalt osa neist üles leitud. Siin on esitatud tõlkija arvates olulisemad vead, et määraja kasutajad saaksid oma raamatusse parandused teha. Osa leitud viga johtuvad sellest, et ingliskeelset väljaannet on autorite teadmisel täiendatud, eesti keelde tõlgiti määraja aga rootsikeelse järgi, kus neid lisandusi pole. Seni leitud vigade täielik loend on avaldatud Eesti Ornitolooogiaühingu kodulehel. Põhjalikum raamatu arvustus ilmus detsembris ka ajakirjas Eesti Loodus. Kõigist raamatu ebatäpsustest palun endiselt teada anda aadressil olavrenno@hotmail.com.

Üksjagu segadust on raamatus liiginimetustega. Näiteks soo-roolinnu joonisel on eelistatud sünonüümi putke-roolind, mustköht-tormilind on joonisel hoopis mustselg-tormilind jms.

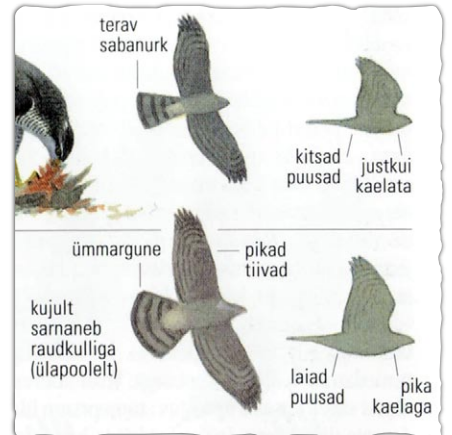
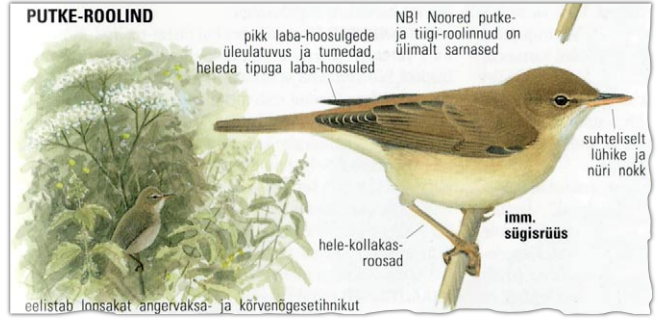
Kanakulli joonise juures on märges, et lind sarnaneb ülalpoolt kujult raudkulliga. Tegelikult ta erineb kuju poolest raudkullist ja võrdluseks tuleb vaadata ülal olevat joonist.

Palun vabandust kõigilt, kelle raamatusse sattunud tõlkevigate ja ebatäpsustest pärast on linnuvaatlustel tekkinud määramiskõhklusi.

Olav Renno, tõlkija

Olulisemaid vigade parandusi:

- Selgitus: p.o = peab olema, õige versioon on **rasvases kirjas**.
- Esikaane sisekülje allservas tiivajoonise juures: laba-hoosuled nummerdatakse **tipu poolest sissepoole**; sisselõige (välislalal); lk 123, p.o 133; lk 168, p.o 178.
- Lk 22 ristpart, 1. suve lind: lennul eristub laia valge tiiva-cesserva järgi, p.o **tiiva valge tagaserva järgi**.
- Lk 44 levikukaardid: valgepõsk-händpart, p.o **stepi-händpart**.
- Lk 49 keldi rapapüü: esimese linnu juures ad.♂, p.o **ad.♀**.
- Lk 53 mägikanad: välimuses pole vahet, mistõttu aetakse põgusalt vaadeldes segi, p.o **levik ei kattu, mistõttu segiajamine on vähetõenäoline**.
- Lk 63 jääkaur, ad. talirüüs: kumer, p.o **rõhtselt hoitud**; tundrakaur ad. talirüüs: kumer, p.o **üles suunatud**.
- Lk 67 tuttpüti joonis: väikepüti, p.o **punakurk-kauriga**; hallpõsk-püti joonis: mustkael-püti, p.o **sarvikpüti**; kolm ujuvat püti: kahe mustkael-püti, p.o kahe **sarvikpüti**.
- Lk 69 all mustselg-tormilind (4x!), p.o **mustköht-tormilind**.
- Lk 77 mustkuld-albatrossi võrdlus merikajakaga: lendab kõrgel vee kohal, p.o **istub ujudes kõrgelt vees**.
- Lk 81 ööhaigrul nokk pisut kõver (hüübil sirge), p.o **nokk hoidub pisut allapoole (hüübil üles)**.
- Lk 83 rand-siidhaigrul jalad võivad olla nagu kollahaigrul, p.o **nagu siidhaigrul**.
- Lk 103 kollasenokaline must-harksaba, p.o **aafrika harksaba**.
- Lk 113 kanakulli ülemises reas: kujult sarnaneb kanakulliga (ülalpoolt), p.o **kujult erineb raudkullist (ülal)**.
- Lk 123 stepipistriku juv. vasakus ülalurgas: (sarnaneb kõnnupistrikuga), p.o **(kõnnupistrikul pole kunagi)**.
- Lk 126 levikukaardid: sultanlauk, p.o **sultantait**.
- Lk 136 levikukaardid: kõnnujooksur, p.o **kõnnu-pääsujooksur**; stepijooksur, p.o **stepi-pääsujooksur**.
- Lk 139 liivatüll: kitsas silmarõngas, p.o **silmarõngast pole**.
- Lk 141 ruugerind-tüll: pikemate jalgadega kui meririsola, p.o **kui meritüll**.
- Lk 151 kõvernokk-risla, p.o **kõvernokk-rüdi**.
- Lk 165 eskimorüdi juv. juurde lisada: **Kõigis sulestikes puudub seljal V-joonis**.
- Lk 172 raba-nepptilder, p.o **raba-neppvige**.
- Lk 263 niidukiur: võrreldes põldlookesega jne, p.o **väga sarnane põldlookesega (paremal), kelle nokk ja jalad on lühemad**.
- Lk 283 kivitäks, 2. rida parempoolne joonis: ad. ♂ sügisrüüs, p.o **ad. ♂ kevadrüüs**.
- Lk 335 võot-lehelinnu võrdlusliikidest teine: põialpoiss, p.o **kuld-lehelind**.
- Lk 355 kõnnuõgija paremal 2. joonise all: ad ♂, p.o **ad. ♀**.

Sõnnpea-sõtkas joonisel juhitakse tähelepanu rõngasasendile. Tegelikult on oluline vaadata, kas linnul on rõngas jalas (ingl k check legs for rings).

Kommentaari

Selle maailma primaks nimetatud linnumääraja eestikeelse väljaande ilmumine oli kevadel suur ja oodatud sündmus. Seda enam on kahetsusväärne, et nii olulises raamatus on leitud üllatavalt palju tõlke- ja näpuvigu, mida ka toimetaja pole avastanud. Mitmed linnuvaatlejad on isegi arvanud, et trükk tuleks praagiks lugeda ja müügilgi ära korjata (nt Eesti Looduse arvustus). Vaatamata sellele on praegu tegemist siiski parima eestikeelse linnumäärajaga. Raamatu kasutamisel tuleb olla tähelepanelik ning kahtluste korral alati usaldada originaaljooniseid, mitte teksti.

Riho Kinks

Aasta keskkonnategu 2012

27. novembril andis keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus Tallinnas toimunud pidulikul vastuvõtul Eesti Ornitoloogiaühingule üle auhinna Aasta keskkonnategu 2012. EOÜ pälvis auhinna linnuõppe korraldamise eest loodusainete õpetajatele. Ministri sõnul eristus see projekt teistest väga selgelt: see oli suuremahuline ja avaldas ulatuslikku positiivset mõju meie keskkonnale. Projekti käigus saadud teadmised toetavad õpetajaid lastele loodushariduse andmisel ja tuhanded lapsed saavad lindudest rohkem teada. Ühtlasi saab ettevõtmist edaspidi laiendada teistelegi loodushariduse andjatele, nagu lasteaedade õpetajad, looduskeskuste juhendajad jt.

huline ja avaldas ulatuslikku positiivset mõju meie keskkonnale. Projekti käigus saadud teadmised toetavad õpetajaid lastele loodushariduse andmisel ja tuhanded lapsed saavad lindudest rohkem teada. Ühtlasi saab ettevõtmist edaspidi laiendada teistelegi loodushariduse andjatele, nagu lasteaedade õpetajad, looduskeskuste juhendajad jt.

Paides jagas õpetajatele tarkust EOÜ liige Karl Tammiste.

Õpetajate linnuõpe toimus aprillist juunini 23 juhendaja abil 28 paigas üle Eesti ja selles osales ligi 400 inimest. Koostati ka metoodiline juhend lindude õpetamiseks ning abimaterjal 45 linnuliigi tundmaõppimiseks (vt www.eoy.ee/linnuope). Projekti rahastas Keskkonnainvesteeringute Keskus. EOÜ tänab kõiki juhendajaid ja osalejaid ning Tartu Keskkonnahariduse Keskust.

*Riho Kinks
linnuõppe koordinaator*

FOTO: MARIKA MÄNNIL

Noor looduskaitaja

1. detsembril andis keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus Tallinnas üle kaksikümne ühe noore looduskaitaja aumärki. Sellega tunnustatakse suure loodushuviga aktiivseid kuni 26-aastasi noori, kes on kaasa löönud looduskaitsealases tegevuses ja väärivad teistele eeskujuks seadmist. Tunnustuse osaliseks sai ka Eesti Ornitoloogiaühingu liige Paul Hunt.

Setomaalt Värskas kandist pärit Paul on silma paistnud entusiastliku tegevusega mitmel rindel. Ta tegeleb lindude uurimise ja seirega, jagab linnuõpet,

korraldas koos Kotkaklubiga talgud must-toonekure elupaikade taastamiseks, osaleb röövlindude uurimise töörühmas jne. Eriti tänuväärne on Pauli tegevus oma kodukandis, kus ta on nakatanud linnuhuviga palju noori, korraldanud linnupäevi lastele ja täiskasvanutele ning loonud piirkonna elanikele looduse vahendamiseks mittetulundusühingu Kuule ja Näe.

**Noor looduskaitaja
Paul Hunt.**

FOTO: JANE VAKO

Rahvusvahelised linnuvaatluspäevad

6.–7. oktoobril toimusid juba 20. korda sügisesed rahvusvahelised linnuvaatluspäevad nimetusega BirdWatch. Eestis koordineerib neid vaatluspäevi Eesti Ornitoloogiaühing. Seekord laekus linnuvaatlusjatel 79 vaatlusankeeti, mille koostamises osales 263 inimest. Huvilised loendasid kokku 244 900 lindu. Vaatamata soojale sügisele ja soodsale ilmale jäi nähtud liikide koguarv tavalult tagasihoidlikuks: linnuvaatluspäevade nädalavahetusel vaadeldi vaid 141

linnuliiki. Eelmisel aastal oli tulemus näiteks 156 ja üle-eelmisel rekordiline 170 liiki.

Kõige arvukamalt loendati Eestis metsvinte (35 750 isendit), kaelustuviseid (31 050), suur-laukhanesid (30 300), sookurgi (24 000) ja valgepõsk-laglesid (18 050). Vaid ühte isendit vaadeldi 18 linnuliigil: väike-laukhani, hallpõsk-pütt, nurmkana, hüüp, kalakotkas, kaljukotkas, herilaseviu, väikekajakas, tõmmukajakas, tutt-tiir, jõgitiir, jää-lind, räästaspääsuke, metskiur, hani, tiigi-roolind, mustpea-pöösallind ja punaselg-õgija.

Eesti Ornitoloogiaühing tänab kõiki linnuvaatluspäevadest osavõtjaid. Erilised tänusõnad kuuluvad aga rahvarohkete retkede korraldajatele ja eestvedajatele. Linnuvaatluspäevade lõplikud tulemused leiab aadressilt www.eoy.ee > Osale.

*Tarvo Valke
linnuvaatluspäevade koordinaator*

Lõppes aasta linnu mälumäng

Jaanuaris alanud aasta linnu mälumängusari „Inimene, universum ja muna“ sai lõpplahenduse 13. detsembril. Tihe das rebimises võitis esikoha võistkond EMU/Linnujõll, teise koha saavutas Guara ja kolmanda Vello. Aasta jooksul toimunud üheksas voorus osales 19 võistkonda, kust käis läbi üle saja mälumänguri. Kõik küsimused ja lõplikud tulemused on aadressil www.eoy.ee/tullid. EOÜ tänab osalejaid ja mängu korraldajat Urmas Abelit.

**Võidukarika võttis vastu Indrek Sell.
Paremal mängu korraldaja Urmas Abel.**

FOTO: EOÜ

Kiivitajad lumesajus.

FOTO: MARIKA LILLEPUU

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Nikolai Raud 85
Merike Alle 65
Anu Nurk 55
Enn Vilbaste 50
Mare Soosaar 50

Osale

■ Jaanuaris algab taas **EOÜ mälumängusari**, seekord koostöös Tartu Keskkonnahariduse Keskusega nende saalis (Kompanii 10). Esimene mäng on 17. jaanuaril, teine 14. veebruaril algusega kell 18.

■ Jaanuari viimasel nädalavahetusel toimub neljandat korda **talvine aialinnuvaatlus** TALV 2013. Osalemiseks tuleb kahe päeva jooksul leida täpselt üks tund lindude vaatlemiseks oma kodu-aias vm. Selle tunni jooksul tuleb kirja panna kõik kohatud linnuliigid ja iga liigi puhul ka suurim korraga kohatud isendite arv. Eelmisel talvel osales aialinnuvaatlusel juba üle 2000 linnusõbra. Vaata lähemalt www.eoy.ee/talv.

■ Märtsi viimasel nädalavahetusel on traditsioonilised **lihavõtte linnuvaatluspäevad**. Neil päevil kutsume kõiki õue linde vaatlema. Seda võib teha nii oma kodu-aias kui pikemal väljasõidul. Palume ka oma tähelepanekud kirja panna ja ornitoloogiaühingule saata.

Isane rasvatihane.

FOTO: VILJU ANNET

■ Lihavõtte linnuvaatluspäevade teisele päevale satub seekord ka iga aasta märtsi viimasel pühapäeval toimuv **linnade linnuvaatlus**. Seega võiks sel päeval võimaluse korral linnuvaatlusi teha mõnes endale sobivas Eesti linnas. Selleks tuleb moodustada väike vaatlejate rühm ja etteantud aja jooksul linna piires üles leida võimalikult palju linnuliike. Need vaatlused lähevad ka lihavõtte linnuvaatluse arvestusse.

■ Eesti Ornitoloogiaühingu **üldkoosolek** toimub 23. märtsil Tartus. Sel päeval saab kuulata ka avalikke ettekandeid lindudest, kuhu on oodatud kõik huvilised.

Lähem teave sündmuste kohta:
www.eoy.ee või tel 742 2195.

Nuputa

Eelmise Tiirutaja nuputamispildil oli laululuik (*Cygnus cygnus*). See linnuliik pesitseb Eestis alates 1979. aastast ja praeguseks on tema arvukus umbes 100 paari. Kevadisel läbirändel võib aga siin peatuda isegi kuni paarkümend tuhat lindu. Siis võib neid näha toitumas nii põldudel kui rannikuvees. Talvituma jääb Eestisse enamasti kuni tuhat lindu. Laululuigega väga sarnane on väikeluik. Ta on väiksem ja jässakam ning nokal on rohkem musta kui kollast värvi. Väikeluik on Eestis väikesearvuline läbirändaja. Õige vastuse eest saab raamatu „Linnuelu aabits. Talvised aia-

FOTO: KALIMER LEHEPUU

linnud“ Alice Susi Põltsamaalt. Siinsele pildiküsimusele ootame vastust 1. märtsiks aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loositakse välja raamat „Linnuvaatlused“.

Postkastist

Linnusõber Liis Keenberg leidis antikvariaadist uue aasta tervituseks mõeldud postkaardi, millel on kujutatud nurmkanu. Selle on 1986. a välja andnud kirjastus Eesti Raamat, joonistuse autoriks on Tõnu Tulev.

Männileevikeste invasioon

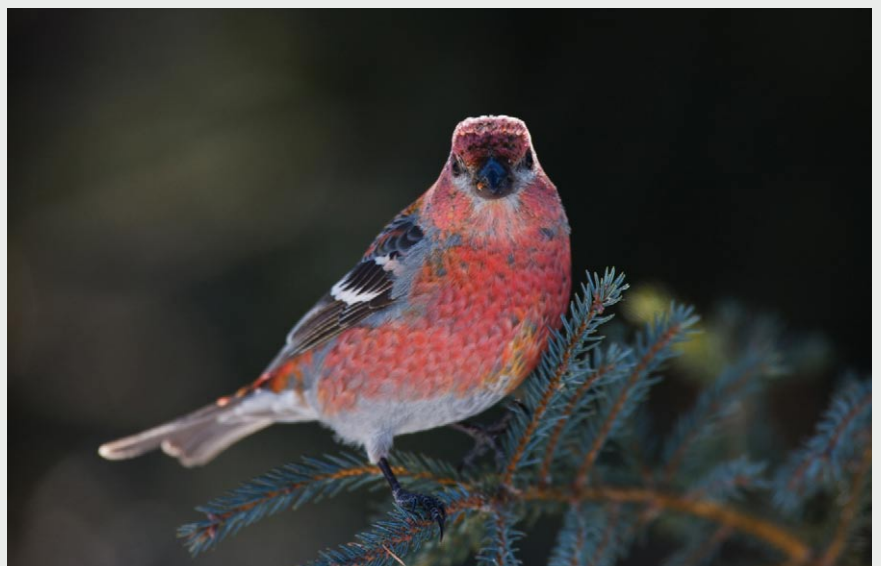
Sel sügisel oli Eestis harva nähtav männileevikeste (*Pinicola enucleator*) invasioon. 20. oktoobril märgati esimest lindu Kihnu saarel, järgmisel päeval juba kaheksat Pärnumaal Kodesmaal. Detsembri keskpaigani vaadeldi Eestis kokku üle 150 linnu Saare- ja Hiiumaalt kuni Peipsini, mõned jäid ka Kabli rõngastusjaama

võrku. Enamasti oli tegemist üksikute lindude või väikeste salkadega, kuid Kihnus loendati ühel päeval koguni 42 lindu.

Männileevike on rästasuurune lind, kelle levila ulatub Põhja-Ameerikast Põhja-Skandinaaviani. Eestis kohatab seda liiki harva, viimane väiksem invasioon toimus 2008. a.

Männileevikese isaslind.

FOTO: SVEN ZACEK

Uued linnuliigid

■ 15. novembril nägi linnuvaatleja Aivo Klein Kihnu saarel Pitkänäs kahtlast rästast, kelle liiki ei õnnestunud kindlaks teha. Lind oli nii pelglik ja varjuline, et alles paar päeva hiljem leiti ta Mati Kose abiga uuesti üles ning saadi

ka udune foto. Selgus, et tegemist on Euroopas haruldase eksikülalise **ruskerästaga** (*Turdus naumanni*). See liik pesitseb Aasias ja Venemaal Uuralitest ida pool. Kui Eesti linnuharulduste komisjon leiu kinnitab, on see Eesti 385. linnuliik.

Linnuhuvilised soovivad

Linnulaul. Meie 150 linnuliiki ja nende häälsused. Jan Pedersen ja Lars Svensson. Kirjastus Tänapäev, 2012. 256 lk ja salvestised.

See on väga heade ja suurte linnufotodega raamat. Ka liike tutvustavad tekstid on mõnusad ja paraja pikkusega ning valik ulatub kauridest varblasteni. Igale liigile on eraldatud vähemalt kaks lehekülge. Peamine atraktsioon on muidugi raamatu küljes olev riistapu, millega saab kuulata kõigi kirjeldatud 150 linnuliigi laulu või häälsust. See on väga hea õppevahend, mis meeldib kindlasti ka lastele. Tõlkekirjandusele omase puudusena on liigivalik tehtud Rootsis ja võimaluse korral vahetaksin mõnegi neist meil tavalisema liigi vastu. Suure formaadi tõttu ei ole seda ka mugav kaasas kanda.

Linnulaule ja -hüüde. Hannu Jännes ja Owen Roberts. Kirjastus Koolibri, 2012. 64 lk, kaasas CD.

Nagu eelmise raamatu puhul, nii võiks siingi pealkirja järgi arvata, et selles on pikemalt ka teoreetilist juttu lindude lauludest ja häälsustest. Raamat algab aga siiski kohe lühikeste liigikirjeldustega, mida on arvult 96. Ka neist ei räägi enamik midagi laulu kohta. Kõigi raamatus olevate liikide laulud ja häälsused on koondatud sellega kaasas olevale CD-plaadile. Seda saab aga kasutada ainult koos raamatuga, sest plaadil on vaid salvestise number, millele vastav liik tuleb raamatust üles otsida. Liigivalik ulatub nagu eelmiseski teoses püüdistest laululindudeni. Seepärast leiab siit taas mitu liiki, keda Eestis seni ilmunud plaatidel pole, nt porri.

Eestimaa linnud. 2013. a seinakalender. Kirjastus Grenader ja Eesti Ornitoloogiaühing, 2012.

EOÜ ja kirjastuse Grenader koostöös valminud seinakalendrist leiab linnuvaatluspäevade jm lindudega seotud sündmuste toimumisaja, tavalisemate rändlindude keskmise saabumisaja ja lindudega seotud vanarahvatarkusi, samuti juhiseid talvise toitmise ja pesakastehituse kohta. Fotode autoriks on tuntud loodusfotograaf ja EOÜ liige Arne Ader.

Internet

Eesti laululinnud

Kõigi eseseisvalt või koos raamatu või ajakirjaga Eestis ilmunud heliplaatide puudus on see, et neilt leiab vaid piiratud valiku linnuliike. Selleks et kuulata näiteks varese kraaksumist ning rasvati-hase ja porri laulu, peab kodus olema kolm eri plaati. Üheltki neist ei leia kõrvuti ka näiteks kõiki ritsiklinde või rästaid, mis oleks õppimiseks väga oluline. See piinlik lünk on nüüd osaliselt täidetud. Tuntud loodushälte salvestaja Veljo Runnel on internetis kättesaadavaks teinud kõik oma laululindude salvestised. Väikese tasu eest on võimalik endale salvestada täielik kogu või teha oma valik. Siiski on ka siin mõned liigid puudu, näiteks kivitäks, kukkur-tihane, suurnokk-vint jt. Autor loodab aga peagi ka need linti saada ning kogu valiku soetanu saab need hiljem tasuta juurde. Vaata <http://naturesoundscapes.eu/album/estonian-songbirds>.

Kõrv loodusesse

25. oktoobril tutvustati Tartus uuenenud internetiportaali Kõrv loodusesse. Siit saab kuulata näiteks tirtsude laulu ja ämbliku trummeldamist, kuid olulist täiendust on saanud ka linnulaulude ja -häälsuste osa. Lisaks saab pisut lugeda seda, mis ülal tutvustatud raamatutes puudu on, ehk miks ja kuidas loomad heli tekitavad ja kuidas kuulevad. Lehel leiab ka õppeprogrammi koolidele ja viktoriini ning saab oma teadmisi kontrollida. Uuendatud portaali on loonud Eestimaa Looduse Fond ja Tartu ülikooli loodusmuuseum. Leht asub endiselt aadressil www.loodusheli.ee.

Ostes trükiseid Eesti Ornitoloogiaühingust, toetad Eesti linnukaitset!

Ruskerästas.

FOTO: MIURA NISHIMURA

■ 2. detsembril leidis linnumees Aivar Veide Haapsalust ilmselt kõige haruldasma linnu, keda seni Eesti looduses kohatud – **rebassidriku** (*Passerella iliaca*). See liik on üliharuldane nähtus kogu Euroopas, kus teda on seni teadaolevalt kohatud üldse vaid kaks korda: 1944. a Islandil ja 1961. a Iirimaa. Kuna lind oli samas kohas vähemalt 16 päeva, sõitsid teda vaatama ka kümned välismaa linnuhuvilised. Rebassidrik on Põhja-Ameerikas, peamiselt Kanadas levinud linnuliik. Siia võis ta sattuda tugevate ebasoodsate tuultega või ka näiteks mõne laevaga. Kui Eesti linnuharulduste komisjon kinnitab linnu looduslikku päritolu, on see Eesti 386. linnuliik.

Rebassidrik.

FOTO: AIVAR VEIDE

Haruldast lindu sõitis vaatama kümneid linnuhuvilisi Euroopa eri paigust.

Eesti Ornitoloogiaühing

Veski 4, Tartu 51005

Telefon: 742 2195

E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks

Telefon: 508 6690

E-post: riho.kinks@eoy.ee

Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Lehe väljaandmist on peale märgitud autorite toetanud Keskkonnainvesteeringute Keskus ja www.rspb-images.com

Küljendus: Eesti Loodusfoto

ISSN: 1736-6844